

ABSOLWENCI UNIwersYTETU IM. A. MICKIEWICZA W POZNANIU W RADACH NARODOWYCH WOJEWÓDZTWA ZIELONOGÓRSKIEGO

Przedmiotem niniejszych rozważań będą absolwenci Uniwersytetu zatrudnieni w organach wykonawczo-zarządzających rad narodowych województwa zielonogórskiego. Ze względu na skupienie znacznej ilości uprawnień i kompetencji w gestii rad szczebla powiatowego i wojewódzkiego, treść artykułu ogranicza się do prezydium powiatowych rad narodowych i prezydium rady narodowej. Należy też dodać, że w radach narodowych niższych szczebli w zasadzie nie spotyka się absolwentów studiów wyższych.

Rady narodowe od początku powstania Polski Ludowej były kształtowane jako forma politycznej władzy mas pracujących. Na Ziemiach Odzyskanych do ich tworzenia przystąpiono znacznie później, niż na pozostałych terenach kraju. Wpłynęło na to wiele przyczyn, a przede wszystkim późniejsze wyzwolenie tych ziem przez Armię Radziecką i Wojsko Polskie¹.

Ponadto tworzenie rad narodowych było możliwe po zakończeniu procesów osadniczych, ukonstytuowaniu się partii, stronnictw politycznych i organizacji, których przedstawiciele mieli wchodzić w skład rad. Na niektórych terenach Ziemi Lubuskiej rady narodowe powstały samorzutnie już latem 1945 r. np. w Krośnie Odrzańskim, Kozuchowie, Międzyrzeczu itp. Rady te jednak nie rozwijały szerszej działalności. Do tworzenia pełnej sieci rad narodowych przystąpiono pod koniec 1945 r. w części należącej do Poznańskiego oraz w drugiej połowie 1946 r. w części „dolnośląskiej” należącej do Wrocławskiego².

Powstanie pełnej sieci rad narodowych szczebla powiatowego deter-

---

¹ Pierwsze powiaty — Międzyrzecz, Gorzów, Strzelce Krajeńskie i inne zostały wyzwolone 31 stycznia 1945 r., natomiast ostatni powiat, Głogów, 1 kwietnia 1945 r.; H. S z c z e g ó ł a, *Narodziny władzy ludowej na Ziemi Lubuskiej (1945 - 1947)*. Zielona Góra 1969, s. 17.

² Rozwój rad narodowych w części „dolnośląskiej” dopiero w drugiej połowie 1946 r. nastąpił dzięki utworzeniu 8 maja 1946 r. Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu.

minowało powoływanie rad niższych szczebli — miejskich i gminnych. Wszystkie rady narodowe utworzone na terenie obecnego województwa zielonogórskiego nie posiadały od początku swego istnienia pełnego składu osobowego. Był on stopniowo uzupełniany w miarę stabilizacji osadnictwa³.

Kompetencje rad narodowych tego okresu⁴ do czasu uchwalenia nowej ustawy o terenowych organach jednolitej władzy państwowej⁵ nie były zbyt szerokie, obejmowały bowiem:

1. planowanie działalności publicznej, a w szczególności ustalenie budżetu oraz planów świadczeń w naturze;
2. kontrolę działalności organów wykonawczych oraz osób i instytucji wykonujących funkcje zlecone w zakresie administracji i gospodarki publicznej, z punktu widzenia legalności, celowości i zgodności z zasadniczą linią działania Krajowej Rady Narodowej;
3. powoływanie samorządowych organów wykonawczych;
4. uchwalenie regulaminów obrad rady i komisji.

Ponadto do kompetencji rad tego okresu należy zaliczyć prawo ustalania zasad i warunków, na podstawie których organy wykonawcze samorządu mogły zawierać umowy finansowo-gospodarcze. Główną formą pracy rad były sesje i komisje problemowe.

Obok czynnika społecznego, skupionego w radach narodowych, występował również czynnik zawodowy, obejmujący organy samorządu terytorialnego, sprawujące funkcje zarządzająco-wykonawcze. Skład osobowy tych organów ulegał ciągłym zmianom oraz liczebnie wzrastał⁶. Za podstawę ustalenia liczby pracowników prezydiów rad narodowych i ich wydziałów oraz składu osobowego tych organów przyjęto dzień 1 stycznia 1951 r. Przyjęcie powyższego terminu za podstawę dalszych rozważań

³ Tworzone rady narodowe zgodnie z uchwałą Krajowej Rady Narodowej składały się z członków delegowanych przez organizacje demokratyczno-wolnościowe, a mianowicie: partię i stronnictwa polityczne oraz związki zawodowe, Związek „Samopomoc Chłopska”, organizacje młodzieżowe i kombatanckie. *Konstytucja i podstawowe akty ustawodawcze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*. Warszawa 1954, s. 51 i następne oraz *Zasadnicze ustawy polskiego prawa państwowego (1918 - 1962)* — H. S ó j k a. Poznań 1965, s. 49.

⁴ Rozdział V art. 28 ustawy z 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych (Dz. U. z 1946 r. nr 3, poz. 26).

⁵ Ustawa z 20 marca 1950 r. Dz. U. nr 14, poz. 130.

⁶ Stan pracowników zatrudnionych w prezydiach rad narodowych województwa zielonogórskiego na skutek nadmiernej centralizacji życia gospodarczego i państwowego wzrastał liczebnie do 1957 - 1958 r. Po tym okresie, w związku z decentralizacją uprawnień daje się zauważać stopniowe zmniejszenie stanu zatrudnionych, w ramach likwidacji przyrostów administracyjnych. W wyniku podjętych środków, zmierzających do właściwej organizacji pracy aparatu państwowego i umiejscowienia podstawowych kompetencji w radach narodowych szczebla powiatowego, liczba zatrudnionych 1 stycznia 1951 r. i 1 maja 1969 r. nie odbiega od swojej wielkości.

znajduje swoje uzasadnienie i w tym, że w 1950 roku wchodzi w życie ustawa o jednolitych organach władzy państwowej oraz tworzy się nową jednostkę administracyjną — województwo zielonogórskie⁷.

Ustawa o jednolitych organach władzy państwowej dążąc do „dalejszego pogłębiania demokracji Polski Ludowej przez jeszcze pełniejszy udział mas pracujących w rządzeniu Państwem i skupienia w radach narodowych pełni władzy ludowej w terenie, (...) dalszego wzmocnienia Państwa Ludowego i przyspieszenia budowy socjalizmu w Polsce”⁸ określiła, iż „(...) Rady narodowe są terenowymi organami jednolitej władzy państwowej w gminach, miastach i dzielnicach większych miast, w powiatach i województwach”. Nowe rady narodowe w stosunku do minionego okresu otrzymują znacznie szerszy zakres działania, a ponadto prezydium rady narodowej jest jej organem wykonawczym i zarządzającym o znacznie rozszerzonym zakresie funkcji i zadań⁹. Poszczególnymi dziedzinami spraw, należących do właściwości rad narodowych, zarządzają wydziały prezydium¹⁰. Oprócz funkcji i zadań, jakie ustawa nakłada na terenowe organy władzy i administracji państwowej, rady narodowe, ich prezydium i wydziały przejmują dotychczasowy zakres właściwości zniesionych związków samorządu terytorialnego i innych organów terytorialnych¹¹.

Przytoczone zmiany w poważnym stopniu determinują konieczność zabezpieczenia organom administracji państwowej niezbędnej ilości kadr, które zapewniłyby prawidłowe funkcjonowanie tych organów oraz wykonanie ciężących na nich zadań. Młode, dopiero powstające województwo zielonogórskie nie dysponowało dostatecznymi zasobami pracowników z doświadczeniem administracyjnym i z odpowiednim wykształceniem.

Zebrane materiały statystyczne z trzynastu powiatów pozwalają stwierdzić, że 1 stycznia 1951 roku 1,7% pracowników prezydiów powiatowych rad narodowych posiadało studia wyższe, w tym nie zanotowano osób posiadających ukończony Uniwersytet Poznański. Średnie wykształcenie posiadało 35,5% ogółu zatrudnionych, natomiast bez wykształcenia średniego ogólnego lub zawodowego 62,8%. Poziom wykształcenia pracowników w trzynastu prezydiach powiatowych rad narodowych województwa zielonogórskiego w dniu 1 stycznia 1951 r. ilustruje poniższa tabela.

⁷ Art. 4 ustawy z 28 czerwca 1950 r. o zmianach podziału administracyjnego państwa. Dz. U. nr 28, poz. 255.

⁸ Wstęp do ustawy z 20 marca 1950 r. Dz. U. nr 14, poz. 130.

⁹ Zakres działania szczegółowo wymienia art. 6 ustawy.

¹⁰ Art. 12 i 16 ustawy.

¹¹ Art. 37 ustawy oraz art. art. 32 - 36.

Tabela 1

**WYKSZTAŁCENIE PRACOWNIKÓW
TRZYNASTU PREZYDIÓW POWIATOWYCH RAD NARODOWYCH**

Ogółem zatrudnionych 1 stycznia 1951 r.	W tej liczbie posiadających					
	studia wyższe	%	wykształcenie średnie	%	wykształcenie podstawowe	%
1512	26	1,7	537	35,5	949	62,8

Tak niskie kwalifikacje pracowników prezydiów powiatowych rad narodowych i ich wydziałów nie stwarzały wystarczającej gwarancji wykonania zadań rad narodowych. Płace pracowników aparatu rad¹², jak również znaczne potrzeby kadrowe szeregu rozwijających się działów gospodarki narodowej na terenie województwa zielonogórskiego, nie stwarzały zbyt optymistycznych horoskopów co do poprawy kwalifikacji pracowników aparatu wykonawczego rad narodowych. Napływ kadr, posiadających odpowiednie wykształcenie, do rad narodowych był powolny, zaś ich płynność zbyt duża¹³, co z kolei nie wpływało dodatnio na szybki wzrost kwalifikacji pracowników¹⁴.

Rozpoczęty po VIII Plenum KC PZPR proces zmiany kierunków oraz form działania administracji państwowej jest od szeregu lat konsekwentnie przeprowadzany, wykazując w praktycznym działaniu słuszość podjętych reform.

Aktualne zadania dla organów administracji państwowej znalazły odzwierciedlenie w uchwałach IV Zjazdu oraz plenarnych posiedzeń KC PZPR. Wysunęły one na czoło zagadnień problem usprawnienia administracji i metod zarządzania. W związku z tym wyłoniła się potrzeba podnoszenia poziomu ideowego oraz kwalifikacji naukowych i zawodowych pracowników zatrudnionych w prezydiach rad narodowych.

W ustabilizowanej już sytuacji zahamowany został proces częstych reorganizacji, występujący w latach ubiegłych. Ponadto przekazywanie

¹² Jeszcze pod koniec 1956 r. po wejściu w życie rozporządzenia Rady Ministrów z 2 czerwca 1951 r. w sprawie uposażenia pracowników zatrudnionych w prezydiach rad narodowych i terenowych organizacjach podległych ministrowi, 16% pracowników aparatu terenowego rad narodowych zarabiała powyżej 1200 zł, a blisko 70% pracowników otrzymywało uposażenie nie przekraczające 1000 zł. Bocheński i S. Gebert, *Nowa ustawa o radach narodowych*. ZZPP i Sp. Bib. Pr. Państw. Warszawa 1959, s. 154.

¹³ Minimalny staż pracy 3-6 lat, niezbędny do wykonywania odpowiedzialnych funkcji, w 1957 r. posiada zaledwie około 19% pracowników, a blisko połowa pracowników ma staż niższy od trzyletniego. Por. j.w.

¹⁴ W 1957 r. w skali kraju 7,8% pracowników posiadało wyższe wykształcenie, 39,8% wykształcenie średnie oraz 52,4% podstawowe lub niepełne podstawowe. Por. j.w. Sytuacja w zakresie kwalifikacji pracowników aparatu rad narodowych województwa zielonogórskiego w tym okresie była znacznie gorsza.

kompetencji niższym organom w ramach decentralizacji zadań również zostało zakończone. Te procesy pozwalają wysunąć sprawy związane z właściwą obsadą prezydiów rad narodowych wszystkich szczebli, a szczególnie szczebla powiatowego.

Oprócz wymienionych czynników determinujących właściwą gospodarkę kadrami, został wprowadzony i zastosowany zespół bodźców charakteru ekonomiczno-prawnego, stwarzających bardziej korzystną sytuację materialną i prawną dla pracowników organów administracji państwowej¹⁵.

Stąd też od 1957 r. notuje się wzrost liczby pracowników prezydiów rad narodowych posiadających studia wyższe¹⁶, a w tym również pracowników — absolwentów Uniwersytetu Poznańskiego (tabela 2).

Tabela 2

PRACOWNICY PREZYDIÓW RAD NARODOWYCH
Z WYŻSZYM WYKSZTAŁCENIEM W LATACH 1957 - 1969

Lata												
1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
29	29	35	40	41	53	59	62	64	77	89	123	176

Źródłem dopływu tej kadry do pracy w prezydiach rad narodowych była przede wszystkim odpowiednia polityka personalna prowadzona w ramach wszystkich działów zatrudnienia, powodująca przechodzenie znacznej liczby osób z wyższymi kwalifikacjami z innych działów gospodarczych do pracy w organach rad narodowych.

Proces przechodzenia pracowników z wyższym wykształceniem do prezydiów rad narodowych był zbyt powolny. W roku 1952 przeszło 5 pracowników, natomiast w roku 1969 zanotowano już 25 osób.

Zmiany, jakie ugruntowały się w systemie aparatu państwowego oraz postawione wymogi w zakresie kwalifikacji ideowych i naukowo-zawodowych, stają się czynnikami mobilizującymi do zdobywania wyższego wykształcenia. Stąd też wielu pracowników rad narodowych podejmuje studia zaoczne lub eksternistyczne, a w tym znaczna liczba na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Tą drogą rady narodowe zdobywają również niezbędną wysoko kwalifikowaną kadrę do pracy w swych

¹⁵ W 1956 r. zostają wprowadzone nowe stawki wynagrodzenia pracowników administracji państwowej, które następnie są podwyższane w 1958 i 1966 r.

¹⁶ W 1951 r., w powiatach objętych badaniem, zatrudnionych było 26 pracowników posiadających studia wyższe. Już w 1952 r. liczba ta zmniejszyła się do 18, w 1953 r. do 16, w 1954 r., do 12. Faktyczny wzrost zanotowano w 1955 r., w którym powtórnie liczba pracowników prezydiów rad narodowych osiągnęła 18 osób, a następnie 20.

Tabela 3

**PRACOWNICY PREZYDIÓW POWIATOWYCH RAD NARODOWYCH
KOŃCĄCY STUDIA WYŻSZE ZAOCZNE**

Lata	1952	1955	1960	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Typ studiów									
a) kończący studia zaoczne	1	—	7	11	17	17	19	29	31
b) w tej liczbie kończący UAM	—	—	—	4	3	7	5	13	21

organach wykonawczych. Wysiunięte stwierdzenie dosyć przekonywująco uzasadnia poniższe zestawienie liczbowe.

Na podstawie przytoczonych danych liczbowych należy stwierdzić, że po 1963 r. zarysowuje się dość wyraźny wpływ Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu na wzrost liczby pracowników prezydiów rad narodowych, posiadających wyższe wykształcenie. W latach 1952 do 1956 i 1960 do 1963 w zasadzie nie notuje się dokształcania zaocznego na tej uczelni. Począwszy od 1957 r. występuje sukcesywny wzrost liczby pracowników rad narodowych — absolwentów UAM. Ilustruje to następujące zestawienie:

Tabela 4

**ABSOLWENCI UAM W POZNANIU
W PREZYDIACH POWIATOWYCH RAD NARODOWYCH**

Lata	1957	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Liczba absolwentów UAM	4	6	7	9	10	13	15	19	20	26	42

Zestawienia te pozwalają potwierdzić wysuniętą tezę, że wpływ Uniwersytetu Poznańskiego na wzrost kadry z wyższym wykształceniem, zatrudnionej w prezydiach rad narodowych województwa zielonogórskiego, notuje się od 1957 r. i jest on dość intensywny. W 1957 r. tylko 13,8% pracowników z wyższymi kwalifikacjami posiadało ukończoną powyższą uczelnię, podczas gdy w roku 1969 odsetek ten wzrasta do 22,6%. Biorąc pod uwagę liczbę osób aktualnie dokształcających się zaocznie, odsetek ten będzie również wzrastał w latach następnych¹⁷.

Na szczególną uwagę zasługuje utworzenie dwustopniowych zawodo-

¹⁷ Jak wykazuje zestawienie zbiorcze obejmujące pracowników dokształcających się systemem zaocznym, sporządzone przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze, w 1969 r. aktualnie dokształca się 132 pracowników, w tym 5 z gromadzkich rad narodowych, 9 miejskich rad narodowych, 83 powiatowych rad narodowych i 35 pracowników Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej. Ponadto 24 osoby kontynuują studia podyplomowe.

wych studiów administracyjnych. Obecnie na 39 doksztalających się zaocznie pracowników rad narodowych na Uniwersytecie Poznańskim, 18 studiuje na ZSA i dwóch na SA. Zawodowe studia administracyjne i studia administracyjne przygotowują specjalistów z zakresu administracji państwowej niezbędnych tym organom.

Pracownicy organów administracji państwowej, posiadający studia wyższe, spełniają dosyć istotną rolę w działalności rad narodowych. W początkowych latach zajmowali oni przede wszystkim stanowiska kierownicze, a tylko w nielicznych przypadkach stanowiska podrzędne. Jednak w miarę wzrostu liczby osób ze studiami wyższymi, zatrudnionych w prezydiach powiatowych rad narodowych, zależności te ulegają zmianom. Przyjmując za 100% liczbę osób posiadających w 1952 r. studia wyższe — 83,4% z nich zajmowało stanowiska kierownicze, natomiast w 1960 r. 37,5%, a w 1969 r. zaledwie 24,7%¹⁸. Wzrasta więc znacznie stan kwalifikacji pracowników zajmujących stanowiska administracyjne związane z bezpośrednim wykonawstwem zadań merytorycznych.

Spśród osób posiadających ukończone zawodowe studia administracyjne przeszło 70% zajmuje stanowiska kierownicze. Wynika to przede wszystkim z wysokiej przydatności tych studiów do organizatorskiego i inicjatorskiego charakteru zadań organów administracji państwowej. Absolwenci ZSA i SA, jak wskazują na to oceny dokonywane przez właściwe i uprawnione organy, zdobywają sobie wysoką rangę i uznanie wśród innych pracowników rad narodowych. Spśród kończących studia wyższe w systemie doksztalowania zaocznego znaczny odsetek jest awansowany na stanowiska kierownicze. Z chwilą ukończenia studiów wyższych w latach 1957 - 1969 awansowano 54 pracowników, w latach późniejszych przesunięto na wyższe stanowiska 40 osób. W ramach poszczególnych prezydiów powiatowych rad narodowych awansowano 49 pracowników.

Ponadto 12 osób zostało awansowanych w drodze przeniesień do innych instytucji na wyższe stanowiska. Jak wykazały badania w prezydiach powiatowych rad narodowych, awansem zostaje objętych prawie 100% pracowników kończących Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Szczególnie dużym uznaniem cieszą się pracownicy kończący ZSA lub SA. Świadczy o tym fakt awansowania części pracowników jeszcze w czasie trwania studiów zaocznych na tych kierunkach.

W dotychczasowych rozważaniach staramy się wykazać niektóre problemy sytuacji kadrowej w prezydiach powiatowych rad narodowych,

¹⁸ Wśród pracowników prezydiów powiatowych rad narodowych, zajmujących stanowiska kierownicze i legitymujących się cenzusem naukowym, następuje w stosunku do lat ubiegłych znaczna poprawa. Od 1952 r. liczba tych osób wzrosła przeszło trzykrotnie z 15 do 46.

a na jej tle również absolwentów Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Informacje te nie dają jednak pełnego stanu kadry legitymującej się dyplomem ukończenia UAM. W 1969 roku prezydya powiatowych rad narodowych zatrudniały łącznie 50 absolwentów Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Stanowiło to 28,8% w stosunku do ogólnej liczby pracowników posiadających studia wyższe. Pięćdziesiąt procent tej liczby to absolwenci Wydziału Prawa, 34% kończy SA i ZSA oraz 16% to absolwenci takich kierunków jak geografia, historia i filologia polska. Absolwenci tej uczelni podejmują pracę w prezdyjach rad narodowych w różnych okresach czasu. I tak do 1951 r. — 2 absolwentów, natomiast w latach: 1951 - 1955 — 10, 1956 - 1960 — 11, 1961 - 1965 — 13 i 1966 - 1969 — 14.

Istotnym elementem charakteryzującym tę grupę pracowników jest duży odsetek (70%) należących do PZPR i stronnictw politycznych.

Największą jednostką organizacyjną w systemie rad narodowych województwa zielonogórskiego jest Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej. W wydziałach wchodzących w skład tego Prezydium zatrudnionych jest łącznie 611 pracowników umysłowych. W stosunku do roku 1964 stan zatrudnienia pozostał w zasadzie na tym samym poziomie. Nastąpiły jednak dosyć istotne zmiany w poziomie wykształcenia. Ostatnie pięć lat, ze względu na reorganizację aparatu rad narodowych oraz zmiany wymogów kwalifikacyjnych w stosunku do pracowników administracji państwowej, charakteryzowały się znacznym wzrostem liczby osób posiadających wyższe wykształcenie. Proces ten ilustruje tabela 5¹⁹:

Tabela 5

POZIOM WYKSZTAŁCENIA PRACOWNIKÓW PREZYDIUM
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ W ZIELONEJ GÓRZE

Wykształcenie	Stan zatrudnienia w latach					
	czerwiec 1964 r.		październik 1965 r.		październik 1969 r.	
	ilość	%	ilość	%	ilość	%
podstawowe	184	29,6	162	25,7	105	17,2
średnie ogólne						
i zawodowe	277	44,5	299	45,2	313	51,2
wyższe	161	25,9	185	29,1	193	31,6

Spośród ogólnej liczby pracowników zatrudnionych w październiku 1969 r. 48, tj. 7,8%, posiada ukończony Uniwersytet im. A. Mickiewicza

¹⁹ Zestawienia dokonano na podstawie materiałów statystycznych, zebranych przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w 1965 roku i według stanu na dzień 1 października 1969 r.

w Poznaniu. W stosunku do ogółu zatrudnionych ze studiami wyższymi odsetek ten wynosi 24,8%.

Absolwenci tej uczelni reprezentują różne specjalności. Prawo ukończyło 15 absolwentów, SA i ZSA — 11, geografię — 11, historię — 5 oraz filologię polską lub inne kierunki — 6. Na 48 absolwentów 29 ukończyło studia zaoczne, natomiast 19 podjęło pracę bezpośrednio po studiach, bądź też przeszło do pracy w prezydium z pełnym wyższym wykształceniem. Napływ tych absolwentów do pracy w prezydium ulegał w różnych okresach wahaniom. Do 1951 r. podjęło pracę trzech absolwentów, natomiast w latach: 1951 - 1955 — 11, 1956 - 1960 — 9, 1961 - 1965 — 14 i 1966 - 1969 — 11.

Największa liczba pracowników ukończyła Uniwersytet Poznański w latach 1961 - 1965 (16 osób) i 1966 - 1969 (13 osób). W grupie tej dość poczytne miejsce zajmują jednak absolwenci Zawodowego Studium Administracji (22,9%) oraz Wydziału Prawa (31,2%). Jest to grupa pracowników o dużej przydatności zawodowej, organizacyjnej i ideowo-politycznej; 58,3% tych pracowników zajmuje stanowiska kierownicze, a pozostali pełnią inne funkcje odpowiedzialne o charakterze nadzorczym.

Z grupy pracowników posiadających studia humanistyczne, również znaczny odsetek zajmuje stanowiska kierownicze. Podkreślić należy, że dość duża grupa osób zatrudnionych w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej kontynuuje dokończanie zaoczne na Uniwersytecie Poznańskim. Szesnaście osób studiuje na Wydziale Prawa, 8 osób na Zawodowym Studium Administracji oraz 2 osoby na Studium Administracji.

Przedstawiony materiał, omawiający zatrudnienie absolwentów Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu w radach narodowych nie uwzględnia wszystkich aspektów tego problemu. Niemniej w konkluzji można wysunąć stwierdzenie, że absolwenci różnych kierunków Uniwersytetu Poznańskiego, a szczególnie Wydziału Prawa oraz w ostatnich latach również i studiów administracyjnych, w znacznym stopniu zasilają szeregi wysoko kwalifikowanych kadr prezydiów rad narodowych województwa zielonogórskiego.